

# Politisk-búskaparlig viðurskipti í Portugal

**Marknaðarfulltrúin í Meðalhavslöndunum, Tryggve Johansen, hefur sent okkum frágreiðing um fiski-vinnuviðurskipti í Portugal. Niðanfyrir prenta vit fyrsta part av hesi frágreiðing**

Samlaga landaokið er uppá 91500 km<sup>2</sup> og talið av íbúgvum, iroknað Madeira og Azorurnar, liggur um 9,4 milj. Umframt hevur Portugal fleiri hjáland í Afriku og Asiu.

Alt samantikið eru náttúrligu vinnufyrirteytnar góðar. Meginparturin av jörðini er fruktavgott lendi og vælegnað til dyrking av virðismiklari avgróði. Men hálendið, serliga í norðara partinum av landinum, settir mark fyrir nýtslu av maskinorku í landbúnaðinum sum m. a. av hesi orsök hevur ílt við at klára seg í kapping við aðrar vinnur, tá talan er um at trekkja arbeidsmegi til. Úr jörðini fáast ymisk mineralisk evni, men enn er bert í lítlan mun gjørt brúk av teimum møguleikum, ið her liggja. Beligginheitin út móti havinum hevur gjørt skipaferðslu og fiskivinnu til nakað sjálvsagt og Portugal hevur á hesum oki verið pionerur millum øll heimsins lönd. Hartil liggur landið væl fyrir í mun til keypssterkstu marknaðarnar. Endiliga eru fyrirteytnar fyrir ferðamannavitanum tilsteðgar í ógvuliga stóran mun.

Tá hugsað verður um allar hesar fyrirmunir, sum nógv í dag munandi meira framkomin land ikki hava, og at Portugal fyrir öld síðani varð roknað sum eitt hitt ríkasta land í Europu, kann tað uttan fyrvirni vera sagt, at illa er farið um hesar ágóðar, við tað at livifótturin í Portugal í dag ikki bert er hin lægsti í Europu, men eisini lægri enn í fleiri löndum, sum við rokna sum tilafturskomin. Tó gullgoymslurnar, sum stava frá yvirs koti á gjaldsjavnváginum gjøgnum nógv ár, eru stórrí pr. íbúgva enn í nokrum landi, nakað sum frá politiskari síðu ofta hevur verið brúkt sum verja, tá álöp eru komin á politiska stýrið.

Orsökarnar til, at so lítið er vundið fram, eru óivað allar avleiðdar av tí sama, nevniliga politiska stýrslagnum í landinum. Demokratiskt stýrslag hevur ongantið verið í Portugal, tó tað í sær sjálvum er ikki logið tá talan er um latinsk land. Men einareðissýrið her, sum var undir somu leiðslu í ein mansaldur, var bert nógv meira viðgongt og íhaldið enn í nokrum av hinum löndunum. Tað sum fyrst galt um var at tryggja landamarkið, bæði á meginlandinum og í hjá-

landunum, bæði móti álöpum og aðrari »skaðiligar« ávirkan útifr. Hetta hevur fyrir tað fyrsta upptikið ein lutfalsliga ógvuliga stóran part av produktivu kreftunum í landinum. Harnæst hevur eitt slíkt stýri ikki kunnað yvirleivað uttan eina ógvuliga sterka trygdartenastu innanhýsis.

Harða stýringin av tí sindrinum av uttanríkishandli, ið talan hevur verið um og reguleringin av handli og umsetningi yvirhøvur, hava eisini ført til eitt skrivstovuvelði (bureaukrati) uttan líka og allir hesir trekkir hava virkað doyvandi uppá fyrirkasseni og produktivit. Endiliga hevur isolatiónin sum heild ávirkað, at tær neyðugu »impulsirnar« til at bygt vinnulivið út í nýmótans retning ikki eru komnar, soleiðis at Portugal ikki fekk lut í tí idnaðarlaga framburði sum talan var um árinu millum heimsbardagarnar. Og á henda hátt hevur ikki verið møgult at fingið lut í teimum ágóðum sum nýmótans framleiðsluheitir og stóran samhandil við útheimin hava givið flestu löndum.

Til endan av seinna heimsbardaga var Portugal soleiðis eitt í allar mátar afturlatið land og sjálvt um lutikið er í árunum aftaná bardagan í millumlanda samarbeiði m. a. við li-maskapi í Sameindu Tjóðum og feløgum tess, OEEC/D, GATT og seinni eisini EFTA, hava ongi verulig tekin verið uppá liberalisering fyrr enn Salazar gjordist sjúkur í 1967 og yngri menn komu til. Tann liberalisering, ið síðani er farin fram, umfatar m. a. stórrí rætti til fakfeløgini (tá ikki rætt til verkfall), minkandi almenn indoktrinering í samband við undirvisingina, linligari stýring av pressuni og friari samstarv við útheimin m. a. við viðkaðum etableringsrætti til útlandsk virkir, fritt hjá arbeidsmegini at fara uttanlands í vinnu, friari peningaflutningi enn áður og minni avmarkan í handlinum við útheimin. Tó, tað sita enn gamlir og sterkir menn av Salazar-skúlanum, hermillum forsetin, og halda eyga við hvussu langt verður gingið. Sum vera man styðjar herurin hesar seinastu. Nú í heyst gjordist tað ov mikið fyrir hesar menn og úrslitið er vorðið, at kensiumálaráðharrin, hin liberalasti í allari stjórnini, er útskiptur og fleiri reformar, ið klárir vóru

at seta í verk, vórðu stæðgaðir av forsetanum. Frá fleiri síðum verður tó met, at stæðgarn neyvan fer at vera langur eftirsin reaktióner parturin av politikarunum gerst minni og trýstið frá opiniónini, bæði innan- og uttanlands, veksur í hvørjum. Tó skal ein ikki rokna við eini stýrisskipan, sum líknar demokrati, við tað allarfyrsta.

Sjálvt um tað í meira enn 20 ár hevur vøksturin ikki verið so ógvuliga stórur og í »absolutt« ummæ tølum minni enn hjá flestu framkomnu löndunum í Europu og munandi minni enn ambítiosu ætlaninar sum vóru, hetta hóast ógvuliga stórur peningur varð brúktur frá almennari síðu bæði til basislógur og sum stuðul til privatar fyrirk. Enn í 1971 var bruttótjóðarinntøkan pr. íbúgva bert 760 dollar móti 1150 í Spaniu og Grikkalandi, 2000 í Italiu, 4000 í Danmark og 5000 doll. í USA. Tað má metast, at tað undir øll um umstøðum verður torført hjá Portugal at innheinta tað, ið spilt er árinu frammanundan og koma sær í lag við tey meira framkomnu löndini. Reglan um at ríku löndini — lutfalsliga — verða enn ríkari og tey fátæku enn fátækari, er óivað eisini galdandi í hesum fóri.

Tað er sjálvsagt, at so lágt lønarlag hevur ført til at streymurin av arbeidsmegi, sum leitað hevur uttanlands, hevur verið stórur. Talið liggur nú um 200.000 og hevur verið vaksandi allra seinastu árinu. Ein enn stórrí partur av arbeidsmegini er upptikin av kriggsfórluni í Afriku, trygdartenastu v. m. Úrslitið er, at idnaðarlaga útbýggingin í stóran mun hevur verið og framvegis verður forðað av torvi á arbeidsmegi, serliga faklærðari, nakað sum eisini hevur birt uppundir inflatiónisku gongdina, sum seinastu árinu hevur verið hin sterkasta í Europa. Í 1971 hækkaðu lønir og prisir soleiðis við millum 10 og 14 pst. (eftir landsportum) og framleiðslan vaks við minni enn helvtini av hesum víðum. Tað má metast, at hesir trupulleikar ikki verða minni í framtíðini, við tað at tilgongdin av arbeidsmegi, sum fyrir mestpartin kemur frá órentabla partinum av landbúnaðinum, ikki meira enn stendur met við tað sum arbeidsmegi, m. a. við avtalum við Frakland og Týskland um bert at geva avmarkað tal av arbeidsloyvum til portugisiskar ríkisborgarar. Nær hinir frammanfyrir nevndu reservarnir av arbeidsmegi koma fram er ílt at meta um og í besta fall er hetta ein politiskur spurningur. Umframt trýstinum á arbeidsmarknaðinum verður inflatióniska gongdin sjálvandi eisini ávirkað av størri umsetninginum við onnur lönd, sum hava hægri lønar- og prislág og av vaksandi ferðamannavitanum.

Av landbúnaðarvørur er bert talan um framleiðsluyvirs kot av vini, sum fyrir mesta partin verður dyrkað í hálendunum í mið- og norðara partinum av landinum. Henda framleiðsla hevur kravt ógvuliga nógva arbeidsmegi og produktiviteturin hevur sjálvandi verið ógvuliga lágur. Men eisini struktururin sum heild innan landbúnaðin, við stórum tali av smáum brúkm, hevur trekt sama veg, og tað er tí ikki so logið at vinnan er við at missa stóran part av arbeidsmegini til aðrar vinnur. Líkandi strukturtrupulleikar eru innan fiskivinnuna jvf. seinni.

Idnaðarframleiðslan er vaksin, men bert við umleið 70 pst. av tí ið ætlað hevur verið, týðningarmestu idnaðargreinirnar eru í raðfylgi; kemiskur idnaður, el-lutir, textilverur, bilverksmiðjur, skipasmiðjur og hermetikkidnaður (fiskur, grønmeti og frukt).

Ferðamannavitanar eru vaksnar við umleið 25 pst. árliga seinastu 10 árinu í meðal og eru við at gerast ein týðandi partur í landsins búskapi. Talið av ferðamönnum í Portugal var í 1971 3,8 mill.

Árinu síðani liberaliseringin av samhandlinum við onnur lönd byrjaði hevur verið talan um eitt javnt vaksandi undirskot á handilsjavnváginu, sum tó hevur verið meira enn uppvigað av teimum enn skjótari vaksandi inntøkunum frá arbeidsmegi, sum er uttanlands og frá ferðamannavitanum. Portugal er soleiðis eitt av teimum fáu löndunum í Europu sum ongantið hevur havt undirskot á gjaldsjavnváginu. Í 1971 varð útflið fyrir 23300 mill. Escudos, meðan innflutningurin hevði eitt víði uppá 41037 mill. t. v. s. at undirskotið á handilsjavnváginu var uppá 17700 mill. Sama ár vóru inntøkurnar, sum stava frá ferðamannavitanum og arbeidsmegi uttanlands v. m. ávikavist 5300 og 18200 mill. Escudos t. v. s. at talan bleiv um eitt yvirs kot á gjaldsjavnváginu uppá góðar 5200 mill. Escudos.

Av útfliðninginum fóru í 1971 33 pst. til EFTA-löndini (í 1962 20 pst.), harav 18 pst. til Bretlands, 16 pst. til EEC og 19 pst. til hjálandini.

Stórsti bólkurin í útfliðninginum eru textilverur (í 1971 26,3 pst.), maskinur, metallirvin, kemiskar vørur, pappir og pappírmassi og hermetikkvørur.

Av innflutninginum komu í 1971 25 pst. frá EFTA-löndunum (herav 14 pst. úr Onglandi). Innflutningurin frá EFTA-löndunum er undir limaskapinum bert vaksin í lítlan mun, meðan útfliðningurin sum nevnt er nógv vaksin, nakað sum stendur í samband við at tellurin verður minkaður yvir ógvuliga langa tíð fyrir týðningarmestu vørurnar. EEC og USA teknað seg í 1971 fyrir ávikavist 33 og 7 pst. av samlaða innflutninginum. Størstu vørubólkar eru maskinur og tól (19,2 pst. í 1971), landbún-

aðarvørur og fòðivørur annars, ráevni, flutningstól og kemiskar vørur.

Sterka búskaparlaga støðan mótevgis útheiminum (gullgoymslurnar) ger, at Portugal er betri fyrir ein onnur lönd á sama stigi í tí búskaparlaga vøkstri, ið menn hava sett sær fyrir skal fara fram næstu árinu, við tað at innflutningurin, bæði við hjálp av tolllekkanum og færri høftum yvirhøvur, kann vaksa munandi, nakað sum kann lekka trýstið á innlendiska arbeidsmarknaðin og byrgja upp fyrir hesum partinum av inflatiónstendensinum. Men hetta er sjálvandi ikki nakað mál í sær sjálvum, bert ein máti at koma yvir bráðfengis trupulleikarnar uppá. Málið verður at bera so í bandi, at arbeidsmegin uttanlands, mettt sum besti parturin av framleiðsluorkuni yvirhøvur, fer so mikið góðar lønar- og aðrar treytir at hon kann koma heim aftur og at stórrí partur av tí arbeidsmegi, ið nú verður brúkt óproduktivt, kann frigerast til produktiv endamál. Ikki fyrr enn hesar treytir eru uppfylltar kann Portugal av álvara gera sær vónir um at bota munandi um livifóttin og m. a. fáa ráð til hart tiltrondgar ábøtur innan sosialforsorg, heilsuendamá og undirvising. Men lott verður henda gongd neyvan og hon kemur at taka tíð.

Sum hin parturin av búskapinum eru eisini distributionsviðurskiptini í Portugal ógvuliga primitiv. Í øllum löðum eru soleiðis smáar og ineffektivar eindir ráðandi. Av tí at marknaðurin samstundis er illa tilgongdur m. a. orsakað av restriktiónum og skrivstovuvelði og handelsmentaliteturin er ein egin, verða í flestum føri umboðsmenn brúktir í innflutningshandlinum, dekkandi marknaðin heilt ella lutvist. Heil- og smásluhandilin er serliga sundurliðaður í norðara partinum av landinum, meðan ein meira nýmótans gongd er á veg tá talan er um Lissabon og stórrí býirnar sunnanfyrir. Eyðkent fyrir sokallaðu »stórru« distributiónini í Portugal er tað annars, at liðini eru væl smærri enn tað kenst aðrastaðni frá, frá, eru meira primitivt útgjòrd og kundarnir, sum orsakað av isolatión og vánaligari útbýgving hava ein ógvuliga primitivan og orationellan hugsunnarhátt, hava heldur ikki enn víst hesum liðum stórrí ans. Tóvandi fyrirteytnir fyrir slíkum handilsliðum sum t. d. bilur og stór keypiorka yvirhøvur hava eisini gjørt sitt til at hesin handilsformur ikki hevur vundið nakað serligt fram enn. Talið av »supermarkedum« er í dag uppá umleið 40, harav ein keta hevur helvtina, og av samlaðu smásluni »dekkar« tey neyvan meira enn 2 pst. Tað koma óivað at ganga nokur ár áður enn fyrirteytnar eru soleiðis, at rættilig gongd kemur á á hesum oki.

(Framhald)